

מעט לעט סיפורים קטנים מתולדות העתונות היהודית

”קיסרית סין באה למצוא חתן”

וכך הופיע העתון עם כותרת לרוחב כל העמוד הראשון על זה שקיסרית סין מחפשת את אושרה בארצות הברית. הצד “המנצח” בפרשה זו, לפחות בתחילתה, היה חיים מאלין, שגבר על יריבו הנצחי, יוהן פאליי, אם כי בשנים הבאות הוא הכחיש בתוקף את מעורבותו בעניין. פאליי עצמו, כפי שאנו יודעים, עבר לניו יורק, היה שם עורך העתונים “טאגעבלאט” ו”גאזעטן”, וייצר לא מעט בדיות עתונאיות שלא ביישו את ביקורה של “קיסרית סין” (וראה על כך, במאמרו של שלום רוזנפלד, “איל העתונות מאיסט ברודוויי”, בגיליון זה של “קשר”, עמ' 17).

חדשה. ב”מסע בתולין” (Maiden Voyage) מדובר בהפלגה ראשונה של ספינה חדשה... העורך, שרדף אחרי כל מיני סיפורים עסיסיים כשביל קוראי עתונו, בישל בעזרת “ראשו היהודי” החריף את הידיעה באופן הבא:

קיסרית סין הגיעה לכאן במסע בתולין, זאת אומרת שהיא עדיין בתולה. ואם בתולה יוצאת למסע ארוך כזה מסין ועד אמריקה, אז למה היא נוסעת? כנראה כדי למצוא לעצמה חתן! ואם זה כך, הרי צריך שגם העולם היהודי יהנה מידיעה כזו. שידעו גם היהודים שאפילו קיסרית סין באה הנה כדי למצוא לעצמה את בחיר לבה...

בסוף המאה ה-19 התנהל בארצות הברית מאבק ממושך וחריף בין שתי רשתות של עתונים “צהובים” — פוליצר והרסט. עתונים אלה כרו לעתים קרובות “סיפורים עתונאים” שלא היו ולא נבראו — הכל כדי להעלות את התפוצה ולפגוע בעתוני הרשת המתחרה. גם עתוני היידיש האמריקנים נסחפו בגל העכור הזה. על כמה מעלילותיהם בתחום האמור מספר י. חייקין, בספרו “יודישע בלעטער אין אמריקע” (דפים יהודיים באמריקה), שהופיע בניו יורק ב-1946.

אחד מהם: בסוף המאה הקודמת התנהלה מלחמת חורמה בין שני שבועונים יהודיים בפילדלפיה. את האחד ערך יוהן פאליי ואת השני — חיים מאלין. שניהם היו רק בשלבים הראשונים של התאקלמותם באמריקה ולא התמצאו במיוחד ברזי השפה האנגלית. ביום קיץ בהיו אחד יצא אחד העתונים עם כותרת חגיגית זאת:

קיסרית סין הגיעה לאמריקה כדי למצוא לעצמה חתן.

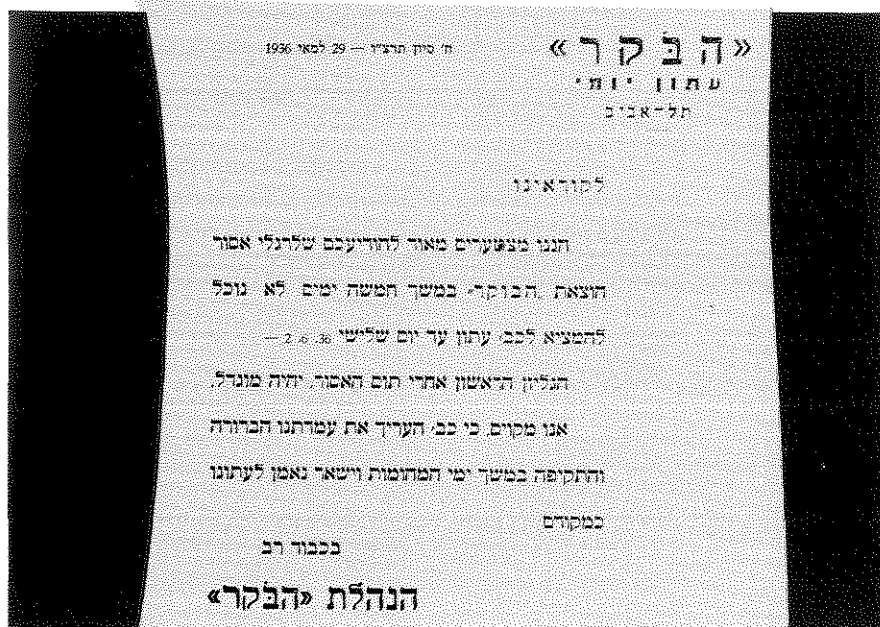
הדבר העלה את תמתו של בעל העתון המתחרה. איך זה קרה שעורכו ביש המזל החמיץ את הידיעה המסקרנת, שסיפקה סקופ למתחרהו? מובן מאליו שהעורך הרשלן ספג מפי המו”ל “מחמאות” שלא ראויות לדפוס על מחולו הנורא.

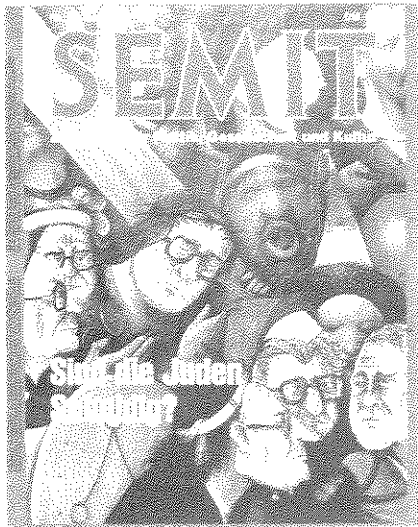
העורך המסכן מצידו היה בטוח שעבר בקפדנות ובזהירות על כל העתונים האנגליים והגרמניים בכל ימי השבוע, לפני שהוציא מתחת ידיו את הגיליון. בשום מקום לא מצא ידיעה על קיסרית סין. אולם בעל העתון לא רצה לשמוע תירוצים. העורך, בייאוש, עיין במדורי המודעות של העתונים המקומיים, אולי שם תמצא, בפניה נידחת כלשהי, ידיעה המסתורית — ואכן כך היה. בקצה עמוד פנימי של אחד העתונים, שנהג לדווח על תנועת האוניות הנכנסות לנמל ויוצאות ממנו. נמצאה הידיעה הבאה: “אתמול הגיעה הֶיאָמְפֶּרְס אוף צײַנה” במסע הבתולין שלה”. העתונאי שגילה את הידיעה פשוט לא הבין אותה. “אמפרס אוף צײַנה” היה שם של אניה

אינתיפאדה מודל 36

כך יצא קצפם של העתונים העבריים. כמה מהם כתבו דברים קשים נגד הממשל הבריטי, וכתוצאה מכך נסגרו אותם עתונים למספר ימים, ואף לתקופה ארוכה יותר. אחד מהם היה “הבקר”, עתון החוגים האזרחיים. במקום עתון קיבלו קוראי “הבקר” ומנוייו ב-29 במאי 1936 את ההודעה הבאה:

באביב 1936 פרצו מהומות-דמים בארץ שנודעו לימים כ”מאורעות 1936/39” וכ”מרד הערבי”. הערבים פתחו אז בשורה ארוכה של תקריות כמו רצח יהודים, רגימת מכוניות, שריפת יערות, ועוד. ה”אינתיפאדה” דאו נתקלה תחילה בתגובה מהוססת של שלטונות המנדט הבריטי, ועל

”סמיט” כתב עת יהודי חדש בגרמניה המערבית

על עתון יהודי חדש בגרמניה — תופעה לא שיגרתית — מספר כתב העת הגרמני בעברית, ”העתיד”, בגיליון 93 שלו:

נהיר וברור, אך גם פולמוסי — כזה מתכוון להיות כתב העת היהודי החדש ”סמיט”. השער שלו מזכיר את ”טיים” האמריקני, ובכוונה תחילה. במאמר ראשי מגלה העורך אברהם מלצר את הסיבה: שאלו אותו פעם האם הוא יודע מי עומד מאחורי העתון טיים (S) TIME, ואמרו לו שיקרא את השם במהופך, ואז יתברר כי זה סמיט SEMIT. אכן, אברהם מלצר חולם כבר שנים אחדות להוציא כתב עת ששמו יגלה מיד לכל אחד מי עומד מאחוריו, ושיהיה ”לוחם,

פולמוסי ותוקפני”. לדעתו, עתון כזה חסר. ”לצער לא קיים ביטאון של החברה היהודית הבלתי-תלויה, שאיננו צריך להתחשב בקהילות ובארגונים, כרבנים וביושבי ראש, בגבאים ובמוכרים”. נראה לו כי ”סמיט” הוא השם הנכון לכתב עת כזה.

הוא פונה ליהודים וללא יהודים, ואמור להיות פתוח לכל נושא ”הקשור בשאלה היהודית”. משקל מיוחד ינתן לדיווחים, ניתוחים ופרשנות בענייני המזרח התיכון. ”המדיניות שלנו תהיה ביקורתית, פרו-ישראלית”, אומר העורך-המו”ל.

”כתב עת לפוליטיקה, חברה ותרבות”, כפי שמגדיר את עצמו העתון החדש בכותרת המשנה שלו, הופיע בגיליונו הראשון בחמישה עשר אלף עותקים. הוא יהיה דו ירחון. בערים הגדולות הוא יימכר בקיוסקים, אך מעבר לזה מקווה מלצר שיהיו לו מנויים רבים.

תוכנית להוצאת שבועון-רדיו ב-1954/55

שמעון רכבי

החלטתי לא לשוב לעתונות. שבועון הרדיו לא הופיע בסופו של דבר, ולאחר שנים אחדות יצא לאור במסגרת אחרת. אני, מכל מקום, פניתי לעבודת ההוראה.

מאחר שכל הנוגעים בדבר כבר אינם בחיים, החלטתי לכתוב על אפיזודה מעניינת זו.

למה אני לא קורא עתונים?

תשובה לשאלה זו נתן הסופר אביגדור המאירי בשנת 1955. את מאמר הביקורת שלו על ספרו של שלום רוזנפלד, ”תיק פלילי 124 — משפט גרינוולד-קסטנר”, פתח בשורות הבאות:

זה יותר משנה שאיני קורא עתונים. אל-נא תתמהו. ארדני גורלי להיוולד בתקופת גלגול מחילות משיחי זה מדור עברות לדור עתידות, שההווה שלו דור המפלגה הוא, דור מגדל בבל, שאיש לא יבין את שפת רעהו, ואני — את שפת כולם. אל תשאל, מה השעה? גם השעון מפלגתי הוא, ועל אחת כמה וכמה תדשה חברתית: אסון, רצח, תאונה, דליקה, התאבדות מיתה. מספר מבטיך, מספר מפל-גותיך ישראל.

הוא בחן אותי ובשיחה רצה לכרוך האם אני פוליטרוק של ארן או מפא”י, או שאני מבין משהו בעתונות. בסיום השיחה ביקשני להכין גיליון-דָקָה של שבועון. כך עשיתי. הוא העיר לי הערות אחדות וביקש דמה נוסף. נפגשתי אתו פעמים אחדות עד שקיבלתי מברק דחוף מזלמן ארן לבוא לפגישה נוספת בביתו. הוא קיבל אותי בחמימות ואמר, שד”ר עזריאל קרליבך מוכן לקבלני כסגן עורך. בהמשך השיחה ביקשני ארן לבקש חופשה ממקום עבודתי במשרד הביטחון ולעבור למשרדו במנהל ההסברה בירושלים.

שמחתי מאוד וחשבתי שצלה גורלי ובקרוב אהיה סגנו של העתונאי הגדול בישראל. אבל השבתי שאינני יודע אם ישתררו אותי מ”במחנה נח”ל”. הוא אמר: השאר זאת לטיפולי.

ההכנות נעשו תכופות; ישיבות משותפות לשלושתנו ולעוד מומחים שברקו אם אפשר להוציא לאור שבועון כזה מבחינה טכנית. פתאום החל נסיגה בעניין. קרליבך שאלני בתמיהה האם ידוע לי מה גורם לעיכובים. לא ידעתי. גם ארן לא מיהר בהכנותיו ואז התברר לי שהבחירות של 1955 הולכות וקרבות.

נראה לי, שקרליבך חשד בארן שהוא מתכוון לרסנו בטורו החריף באמצעות השבועון. ארן מצידו, חשד כנראה שקרליבך רוצה להתקרב לשלטונות כדי להשיג מידע רב יותר. עברתי כחצי שנה במנהל ההסברה ואז

שמעון רכבי, עורך עתון צבאי בתחילת שנות ה-50, מנהל בית ספר ומפקח במשרד החינוך לאחר מכן, מספר על פרשייה בלתי ידועה הקשורה לתוכנית להוצאת שבועון לענייני רדיו, בעריכתו של ד”ר עזריאל קרליבך:

השתחררתי מצה”ל בינואר 1951 ונתמניתי לעורך הירחון ”במחנה נח”ל”. שימשתי בתפקיד זה במשך שלוש שנים. בסוף תקופה זו פניתי אל זלמן ארן, שעמד בראש מנהל ההסברה של הממשלה, והצעתי להוציא לאור עתון בשם ”קול ישראל”, שיופיע בתדירות שבועית.

יום אחד קיבלתי ממנו מברק לבוא לכיתו בשדרות ח”ן בתל-אביב. בפגישתנו אמר לי, שהצעתי מפתיעה ושכיוונתי לדעת גדולים. זהו סוד כמוס, הוסיף, שהוא עומד בקשר עם עורך ”מעריב” ד”ר עזריאל קרליבך, והמגמה היא להוציא לאור שבועון בעריכתו של קרליבך למאתיים אלף המנויים של ”קול ישראל”. הוא הציע לי להיות סגנו של קרליבך, אם זה יאות לקבלני ולאשר את מינויי.

שאלתי האם ד”ר קרליבך יעזוב את ”מעריב”. ארן צחק ואמר, שדבר זה לא יקרה לעולם. קרליבך יערוך את השבועון החדש בנוסף להיותו עורך ”מעריב” ובעל טור ה”איפכא מסתברא” שלו. קיבלתי הזמנה אל ד”ר קרליבך והיתה לנו שיחה בחדרו ב”מעריב”, כמוכן בארבע עיניים.